

ÜNİVERSİTELERDEKİ TÜRK DİLİ DERSİ VE TÜRKÇE KONUSUNDAKİ TUTUMLAR

Mustafa KARATAŞ*

ÖZET

Her insan dünyaya geldiğinde dil yetisine sahiptir ve bu dil yetisiyle ana dilini edinir. Çevresindeki dünyayı algılamaya başladığı andan itibaren başta annesi olmak üzere çevresinden ana dilini öğrenmeye başlar. Bu öğrenme gerek okulda gerekse okul dışında hayat boyu devam eder. Türk eğitim sisteminde, ana dili olarak Türkçenin eğitimi ilköğretimin birinci kademesinde başlayıp üniversite eğitimi sürecine kadar devam etmektedir. Bu sürecin son basamağı olan üniversitelerde Türkçe eğitimi, Türk dili ve edebiyatı bölümleri dışındaki tüm bölümlerde ortak zorunlu “Türk Dili” adıyla verilmektedir. Bu dersin üniversitelerde okutulmaya başlamasından bugüne kadar dersin önemi veya gerekliliği daima tartışılmıştır. Son dönemlerde ise artık dersin kaldırılması planlanmaktadır.

Üniversitelerde okutulan ortak zorunlu “Türk Dili” dersinin uygulanmasında önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bu dersle ilgili; dersin adı, okutmanlık mesleğinin özlük hakları, fizikî şartların yetersizliği, bürokratik sıkıntılar, müfredat, eğitim ve öğretim malzemesi ve öğrenciden kaynaklanan birçok sorun bulunmaktadır. Ancak bu dersle ilgili temel sorun, “Türkçe ana dili bilinci”nin çocuklara kazandırılmamış olmasıdır. Bu bilinçten yoksun bırakılan Türk gençleri, ana dilleri olan Türkçe konusunda “olumsuz tutum” sahibi olmaktadır. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin Türkçe ile ilgili tutumlarını ölçmek amacıyla birinci sınıf öğrencilerine uygulanan sormaca (anket) ile bu öğrencilerin ana dillerine karşı olan tutumları tespit edilmiş ve Türklük biliminde genel kabul görmüş doğrular dışındaki bilgiler “olumsuz tutum” olarak değerlendirilmiştir. Bu “ana dili tutum ölçeği” aracılığıyla “Türkçe, Türk dili” eğitiminin nasıl olması gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Ana Dili, Ana Dili Öğretimi, Ana Dili Tutum Ölçeği

TURKISH LANGUAGE CLASSES AT UNIVERSITIES AND ATTITUDE ON TURKISH LANGUAGE

ABSTRACT

Everyone has linguistic competence as soon as the birth and with this competence he gets his mother tongue. Since he perceives the world, he goes ahead learning his native language first from his mother

* Okt. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, E-posta: mustafakaratas2003@yahoo.com.tr

and the environs. The learning process goes on both at school and life long other than school. In Turkish education system, Turkish language education as a native language starts at primary education and continues until university process. Turkish language is taught in the name of compulsory 'Turkish Language' at all departments except Turkish Language and Literature Departments. The importance and the necessity of the lesson have always been contentious question. Latterly, the elimination of the lesson has been planned.

There are considerable problems in Turkish language lessons taught in the universities. There are many problems in this lesson such as the name of the lesson, employee rights of lecturers, the inadequacy of physical capacity, bureaucratic annoyance, curriculum, education materials and the problems on account of the students. However, the main problem of this lesson is the students' 'lack of consciousness of their native language'. Deprived of this consciousness, Turkish youth has a 'negative attitude' on their mother tongue, Turkish language. In this study, with the aim of evaluating the university students' attitudes, students' attitudes are ascertained. The survey was applied to the first class students and the information except the accuracy found acceptance in Turkish science is assessed as 'negative attitude'. Throught the 'Native Language Attitude Scale' how Turkish language education should be is specified.

Key Words: Turkish, Native Language, Native Language Education, Native Language Attitude Scale

Ana Dili Edinme ve Öğrenme

İnsan, yeryüzünde var olduğundan beri çevresindeki nesnelere ve onların hareketlerini adlandırarak dil adını verdiğimiz yapının temelini atmış ve diğer insanlarla kurduğu ilişkilerle konuşmayı, varlıklarla/nesnelere kurduğu ilişkiyle öğrenmeyi gerçekleştirmiştir (Karaağaç 2002: 9). Bu açıdan bakıldığında, insanın ilk konuşmalarını gerçekleştirdiği ve ilk bilgilerini edindiği dil olarak tanımlayabileceğimiz ana dili, "...başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkide bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil" olarak da tanımlanabilmektedir (Aksan 1975: 423-434). Dolayısıyla ana dili, insanın ilk sözlü iletişim kurduğu, ilk düşünmeyi gerçekleştirdiği, ilk öğrenmelerinin işaretlerini barındıran, ilk içinde yaşadığı toplumun bir parçası olmasını sağlayan ve ilk kültürlenmelerini sağladığı dildir.

Ana dili edinimi ile öğrenimi birbirinden farklı iki kavramdır. Her insan, daha anne karnında iken ana dilinin seslerini kaydetmeye başlayan ve doğumdan sonra da devam eden süreçte ana dilini bilinçsizce edinir. "‘Ana dili edinimi’ aile ortamından toplumsal çevreye doğru genişleyen bir kültür ortamında bireyin doğumundan itibaren kendiliğinden işleyen ve her şeye rağmen gerçekleşen bir süreçtir."(Demir, Yapıcı: 180). Ancak bu süreç içerisinde başta anne ve baba olmak üzere bebeğin yakın çevresindeki kişilerin ana diliyle ilgili bazı yanlışları düzeltmesi ve okul öncesi başlayan eğitim sürecinde ana dilinin kurallarını öğrenmeye başlaması ile ana dili öğrenimi başlamış olur. Buna göre, ana dili eğitimi ve öğretimi, "yakın ve uzak çevrede kendiliğinden işleyen öğrenme sürecinin daha düzenli, daha etkin ve daha güncel olması için gelişmelere doğrudan müdahale etmek ve duruma uygun etkinlikler düzenlemek" olarak tanımlanmaktadır (Demir, Yapıcı: 181). Ana dili ediniminin süresi konusunda çok farklı görüşler

Turkish Studies

olmasına karşı genel olarak bu sürecin 5-6 yaşına kadar sürdüğü; ancak dili kullanma becerilerinin 5-6 yaşında başladığı belirtilmektedir (Demir, Yapıcı: 179).

Üniversitelerdeki Türk Dili Eğitimi ve Sorunları

Temel amacı, “anlama gücünün geliştirilmesi, anlatım beceri ve alışkanlığının kazandırılması, dinleme ve okuma alışkanlığı ve zevkinin oluşturulması, kişisel aktif ve pasif söz varlığının zenginleştirilmesi, temel dil bilgisi kurallarının öğretilmesi ve dil bilinci ile sevgisinin oluşturulması” (Kavcar, Oğuzkan, Sever 1995) olan ana dili eğitimi Türkiye’de, Millî Eğitim Bakanlığı denetiminde okul öncesi eğitiminde “Türkçe Dil Ekinlikleri”, ilköğretim birinci ve ikinci kademe “Türkçe”¹, orta öğretimde ise “Dil ve Anlatım” (Aktaş 2005) adlarıyla verilmektedir.

Üniversite seviyesinde ise, ilk olarak Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesinde okutulmaya başlayan zorunlu Türk Dili dersi², YÖK’ün 1981 yılında kurulmasıyla birlikte bütün üniversitelerde ve her programda okutulmak üzere zorunlu dersler arasına alınmıştır. O yıllarda 8 dönemde okutulması düşünülen ve uygulanan bu ders, Yükseköğretim Kanunu’nun 5. maddesinin 1. fıkrasında, “Yükseköğretim kurumlarında Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk dili, yabancı dil zorunlu derslerdendir-Ayrıca, zorunlu olmamak koşuluyla beden eğitimi veya güzel sanat dallarındaki derslerden birisi okutulur-Bütün bu dersler en az iki yarı yıl olarak programlanır ve uygulanır.” şeklinde ifade edilmesine rağmen, 1991’den itibaren iki yarıyıl sürmek üzere sadece 1. sınıflara haftada iki saat, toplamda ise 60 saat olarak verilmektedir.

Zorunlu Türk dili dersinin konulma nedeni Çerçeve Programı’nda şu şekilde ifade edilmiştir:

“İlk ve orta öğretimde dil bilgisi ve Türkçe dersleri yeterli ölçü ve nitelikte ele alınmadığı için üniversiteye gelen öğrenciler, Türkçe’yi doğru ve güzel kullanma yeteneğini kazanamamış bulunmaktadır. Bu sonuçta, Türk dilinin elli yıldan beri çeşitli yönlerle çekilmesinden doğan istikrarsızlığın da etkisi vardır. Bu durum, üniversite öğrenimi için yetersizlik olarak kendini göstermiş ve yüksek öğretime Türk Dili derslerinin konmasını zaruri kılmıştır.” (Vural 2007: 496)

1981 yılından itibaren üniversitelerin bütün programlarında okutulan Türk Dili dersinin varlık nedeni, önemi ve uygulanışı o dönemden itibaren siyasî çekişmelerin de bir sonucu olarak daima tartışılmıştır. Bu tartışmalar bazen Türk Dili dersinin kaldırılması gerektiğinin savunulması noktasına ulaşmıştır. 2012 yılında hiç gündemden düşmeyen yeni anayasa çalışmaları kapsamında, “YÖK Yasası”nın da değişeceği ve İnkılâp Tarihi ve yabancı dil dersleriyle birlikte, Türk Dili dersinin de üniversitelerdeki programlardan kaldırılacağına dair haberler basında şu şekilde duyurulmuştur:

“YÖK, üniversitelerde bütün öğrenciler için ortak olan zorunlu dersleri kaldırmak için çalışma yapıyor. YÖK yarasını sil baştan değiştirmek için taslak yasa metni hazırlayan YÖK, Atatürk ilkeleri ve inkılapları dersi, Türk dili dersi, yabancı dil dersinin kaldırılmasını öngördü. Üniversitelerin 1’inci sınıflarında 2 yarıyıl okutulan bu 3 ders, taslağın yasallaşması durumunda tamamen kaldırılacak.”

Bu tartışmaların sürdüğü sıralarda, birçok üniversite Türk Dili dersini “Uzaktan Eğitim” kapsamında vermeye başlamış, hatta bazı üniversiteler bu dersin muafiyet sınavını uygulamaya koyarak dersi “zorunlu” olmaktan çıkarmıştır.

¹ İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5, 6-8. Sınıflar), Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara, 2005.

² Yusuf Çotuksöken, *Uygulamalı Türk Dili* adlı eserinin özsözünde Türk Dili dersinin 1968’de Hacettepe Üniversitesinde hazırlık sınıfında, 1977’de ise Ege Üniversitesinde okutulduğunu; Zeynep Korkmaz ise Türk Dil Kurumunda 12 Temmuz 2010’da yapılan “Yükseköğretimde Türk Dili Çalıştayı”nda bu dersin ilk olarak Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesinde okutulmaya başladığını ifade etmiştir.

Türk Dili dersi ile ilgili tartışmaların arttığı bir dönemde, Türk Dil Kurumu da 12 Temmuz 2010'da "Yükseköğretimde Türk Dili Çalıştayı" düzenlemiş, konunun uzmanları ve bu dersin okutmanlarıyla bu konuyu tartışmaya açmıştır. Çalıştay sonrasında YÖK'e sunulacak raporun hazırlanmasında katılımcılar arası iletişimi de sağlayacak bir kurulun üyeleri belirlenmiştir. Günümüzde ise yeni anayasa çalışmalarının sürmesi nedeniyle bu dersle ilgili belirsizlik hâlâ sürmektedir.

"Türk Dili" dersi ile ilgili, tespit edilebildiği kadarıyla, genel olarak şu sorunlar bulunmaktadır:

1. "Türk Dili" Dersinin Adı İle İlgili Sorunlar
2. Okutmanlık İle İlgili Sorunlar
  - 2.1. Okutman Seçimi
  - 2.2. Okutmanların Özlük Hakları
3. Fizikî Sorunlar (sınıf mevcutları vb.)
4. Uygulama Sorunları (Öğretimin ilk yıl yapılması, bazı programlarda dersin kredisiz olması)
5. Müfredattan Kaynaklanan Sorunlar (Çerçeve Program)
  - 5.1. Dilbilgisi Öğretiminin Devam Ettirilmesi
  - 5.2. Anlatılan Konuların Çağın İhtiyaçlara Cevap Verebilir Nitelikte Olmaması
  - 5.3. Hedef ve İçerik Uyumsuzluğu
  - 5.4. Bilgi Öğretiminin Yanında, Bilinç, Öz Güven ve Öz Saygı Eğitiminin Verilemeyişi
6. Eğitim ve Öğretim Malzemesinden Kaynaklanan Sorunlar
  - 6.1. Nitelikli Kitap Sayısının Yetersizliği
  - 6.2. Kitap İçeriklerinin Temel Hedefe Uygun Olmaması
  - 6.3. Her Yükseköğretim Kurumunda Bilgisayar, Yansıtıcı vb. Teknoloji Ürünlerinin Olmaması
7. Eğitim Sisteminden ve Sosyo-kültürel Ortamdan Kaynaklanan Sorunlar
  - 7.1. Eğitim Sisteminde Ana Dili Bilinci ve Sevgisinin Oluşturulamayışı
  - 7.2. Türk Dili Eğitiminin Yeterli Bir Şekilde Verilemeyişi
8. Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar
  - 8.1. Önceki Öğrenmelerin Yetersizliği
  - 8.2. İlgisizlik
  - 8.3. Öz Güven, Öz Saygı ve Olumsuz Kimlik Duygusunun Neden Olduğu Olumsuz Tutumlar

Bunlar, “Çerçeve Program”da belirtilen amacın tam anlamıyla gerçekleşmesini engellemesi nedeniyle “sorun” olarak kabul edilmiştir. Sorunlar incelendiğinde çok önemli bir kısmının üniversite öncesi eğitiminden kaynaklandığı görülmektedir. Bu Millî Eğitim Bakanlığı denetimindeki süreçte temelde iki sorunun varlığı dikkat çekmektedir: Bilgi yetersizliği ve bilinçsizlik. Çerçeve Programdaki, “*İlk ve orta öğretimde dilbilgisi ve Türkçe dersleri yeterli ölçü ve nitelikte ele alınmadığı için üniversiteye gelen öğrenciler, Türkçe’yi doğru ve güzel kullanma yeteneğini kazanamamış bulunmaktadır.*” şeklinde ifade edilen tespit, temelde “*Türkçe’yi doğru ve güzel kullanma yeteneğini*” kazandıracak bilgilerin, üniversiteye kadar olan eğitim-öğretim hayatında verilemediğini göstermektedir. Bu bilgi yetersizliğine sosyo-ekonomik temelli birtakım psikolojik etkenler de katılınca millî duyarlılığın en önemli simgesi olması gereken Türkçe konusunda birçok olumsuz tutumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Türkçe Konusundaki Olumsuz Tutumlar

Toplumsal hayatta kişinin kendini tanıması, yani kendisine ilişkin olumlu ve olumsuz bütün özellikleri betimleyebilmesi beklenmektedir. Sağlıklı bir sosyal çevreden gelmeyip bu nedenle öz saygı (özgüven) duygusunu kazanamamış kişiler, “.. ‘ben kimim’ sorusunun cevabını başkalarında arar. Aldığı cevaplara göre, rolünü ve konumunu belirler. Kendi sorusunu başkalarının cevapları ile biçimlendirdiği için de, kendini tanıma yönünde ilerleme sağlayamaz.” (Yapıcı 2004:)

Kendine güven konusunda sıkıntı yaşamış olan kişilerin kendileri hakkındaki görüşleri, kendilerini diğer kişilerin (ötekilerin) karşısında nasıl gördükleriyle biçimlenir. Başka bir ifadeyle, kişinin kendisine bakışını “öteki” ile ilişkinin karşılaştırılması belirler. Bu durumda, kişinin kendisini zayıf, niteliksiz veya değersiz görme durumu ortaya çıkar. Buna “olumsuz kimlik duygusu” denebilir.

Aynı durum milletler için de aynı olsa gerektir. Başta ekonomik, siyasî ve sosyolojik nedenlerden dolayı, “ortak (kolektif) öz saygının zedelenmesi”³ durumuna uğramış, yani kendilerine güvenlerini kaybetmiş (kaybettirilmiş) milletler de kendilerini diğer milletlerle karşılaştırır ve bundan kendilerinin değerini çıkarmaya çalışır. Bu konuyla ilgili, İngiliz Dili Eğitimi Bölümü ve Türk Dili Eğitimi Bölümü öğrencilerinin İngiliz veya Türklere bakışını inceleyen bir çalışmada, ilgi çekici sonuçlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, bu çalışmada, örneklem olarak seçilen Türk Dili ve Eğitimi Bölümü öğrencileri, Türkleri “tembel”, İngilizleri ise “çalışkan” olarak nitelendirmişlerdir (Paker 2006: 285). Buna benzer örneklerin sayısı bir hayli fazladır.

“Ben” ve “öteki” karşılaştırılması, “ben”in ve “öteki”nin sahip oldukları bütün değerlerde kendisini göstermektedir. Örneğin, ekonomi açısından devletlerin karşılaştırılması, devletleri oluşturan milletlerin, milletleri millet yapan en önemli öge olan kültürün ve de kültürün en önemli ögesi olan dilin karşılaştırılması sonucunu doğurabilir. Dolayısıyla, karşılaştırılan unsurlara dair bilgilerimiz, o topluluklarla ilgili öğrenmelerimizi etkileyecektir (Karataş 2010: 95-97).

Eğitimde hedef bilgi hakkındaki görüşlerimiz, öğrenme sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öncelikle, öğrenilecek bilgiye ihtiyacımızın olduğunun bilincinde olmak gerekir. Bu nedenle özellikle yabancı dil eğitiminde kişilerin öğrenecekleri yabancı dile karşı tutumları çok önemli görülmüş, bu konuda önemli çalışmalar yapılmış ve “Yabancı Dil Tutum Ölçeği” hazırlanmıştır (Göçer 2009: 1336-1350). Bu çalışmalara göre, “*Öğrencilerin hedef dile yönelik tutumları ile başarıları arasında önemli bir ilişki söz konusudur.*” (Göçer 2009: 1340).

³ Bu ifade Prof. Dr. Nuri Bilgin’den şifahen öğrenilmiştir.

Türk dili tarihi, Türklerin insanlık tarihine hediye ettikleri Türkçe yazılı ve sözlü eserlerin tarihi olmasının yanında, aynı zamanda, Türklerin dünyadaki sosyal, siyasi ve ekonomik konularından dolayı “Türkçeyi savunmanın tarihi” de olagelmıştır.

VIII. yüzyılda Orhun Anıtları’nda geçen, “*Türük beyler türük atın ıttı. Tabgaç atın tutupan tabgaç kaganka körmiş.*” ifadesi Türkçeyi savunma tarihinin ilk tespiti olarak kabul edilebilir. XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud’un Divanü Lugat’it-Türk’te; 1277’de Karamanoğlu’nun fermanında, XV. yüzyılda Türkî-i Basit’in ilk temsilcisi Aydınlı Visalî’de, Ali Şir Nevâî’nin Muhakemetü’l-Lugateyn adlı eserinde, XVII. yüzyıl şairi Nâbî’de, XVIII. yüzyılda Nedim ve Galip Dede’de, XIX. yüzyılda, Şemsettin Sami gibi Tanzimat Döneminin önemli aydınlarının fikirlerinde, 1883’te Gaspıralı İsmail Bey’in çıkardığı Tercüman adlı gazetede, 1911’de Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin gibi II. Meşrutiyet sonrası önemli Türkçü aydınlarının çıkardığı Genç Kalemler dergisiyle başlayan “Yeni Lisan Hareketi”nde ve en nihayetinde Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Türk Harf Devrimi ve Türk Dil Devrimi’nde devrin gidişatına karşı bir Türkçe savunması olması dikkat çekicidir.

Görüldüğü üzere, Türkçenin en önemli özelliklerinden biri de, başka dillere özenme gerçekleştiği anda Türkçe lehine bir akımı yaratabiliyor olmasıdır. Bu, Türkçeden sapma dönemlerinde daima karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı, özellikle 1940’lı yıllardan sonra dünyadaki ekonomik hayata dayalı değişimler sonucunda, İngilizcenin “ortak yabancı dil” olma özelliğini sürdürdüğü bir süreçte çağın “ortak yabancı dili” (lingua franca) ve buna bağlı olarak da özenti dili İngilizce olmuştur. Bu durumdan rahatsız olan bilinçli Türklere tarihte olduğu gibi yine Türkçeyi savunmak düşmüştür.

21. yüzyıl Türkiye’inde, toplumun içine düşürüldüğü en önemli sorun, “kendine güven” sorunudur. Bu sorun, kişinin öncelikle kendisine, daha sonra da başta dili olmak üzere bütün değerlerine karşı güvensizlik duymasına neden olmaktadır. Sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlerden kaynaklanan bu güvensizlik “bilgisizlik” ile birleşince kişilerin Türkçeye ilgili tutumları da bu durumdan etkilenmektedir.

Üniversite öğrencilerinin Türkçe konusundaki tutumlarını ölçen bu çalışmanın amacı, “Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Sıtkı Koçman Meslek Yüksekokulu, birinci sınıf öğrencileri” örnekleminde hareketle, üniversitelerde zorunlu “Türk Dili” dersini henüz görmemiş öğrencilerin ana dilleri olan Türkçeye karşı tutumlarını tespit etmek, bunların nedenlerini değerlendirmek ve bu dersin amacının ne olması gerektiğini ortaya koyabilmektir. Dolayısıyla, burada bir “Ana Dili Tutum Ölçeği” oluşturulmaya ve uygulanmaya çalışılmıştır:

Ana Dili Tutum Ölçeği:

Sormaca Maddeleri	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1. Türkçe esnek bir dildir, nereye çekersen oraya gider.	☐	☐	☐
2. Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir.	☐	☐	☐
3. Türkçe kelime sayısı bakımından çok yetersizdir.	☐	☐	☐
4. Türkçe bilim dili olarak kullanılamaz.	☐	☐	☐

Turkish Studies

5. Türkçe öğrenilmesi en zor dillerdendir.	☐	☐	☐
6. Türkçe zengin bir dil değildir.	☐	☐	☐
7. Türkçe dünyada az konuşulan dillerdendir.	☐	☐	☐
8. Türkçe dünya dillerine kelime veremeyen bir dildir.	☐	☐	☐

Sormacanın Özellikleri

İlk bölümünde öğrencinin hangi programda olduğu, cinsiyeti, ebeveynin eğitim durumu, aylık gelirleri, genel ağ kullanma ve televizyon izleme sıklığı ve mezun olduğu lise türü bilgilerinin istendiği sormacada, öğrencilerin üniversite hayatına kadar Türkçe ile ilgili edindikleri bilgilerin yetersizliğinden ve buna dayalı olarak da kendi dillerine karşı olumsuz tutumlarından kaynaklanan yargılar dizilmiştir. Bunlar belirlenirken aksi bilimsel eserlerde ispatlanmış veya iddia edilmiş ve Türklük biliminde kabul görmeyen; “*Türkçe esnek bir dildir, nereye çekersen oraya gider.*”, “*Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir.*”, “*Türkçe kelime sayısı bakımından çok yetersizdir.*”, “*Türkçe bilim dili olarak kullanılamaz.*”, “*Türkçe öğrenilmesi en zor dillerdendir.*”, “*Türkçe zengin bir dil değildir.*”, “*Türkçe dünyada az konuşulan dillerdendir.*”, “*Türkçe dünya dillerine kelime veremeyen bir dildir.*” yargıları seçilmiş ve bunlar “olumsuz tutum” olarak kabul edilmiştir. “Üçlü Likert” ölçeği kullanılarak öğrencilerin bu yargılar karşısındaki düşünceleri sorgulanmıştır.

Sormaca, farklı programlarda eğitim gören 309 ön lisans öğrencisinden oluşan bir örneklem üzerinde uygulanmıştır. Örneklemimizi oluşturan öğrenciler, üniversiteye yeni kayıt yaptırmış ve henüz “Türk Dili” dersi almamış öğrencilerden seçilmiştir. Buradaki amaç, yüksek öğretim öncesi bilgi ve tutumların belirlenmeye çalışılmasıdır.

Sormacadaki yargılar, bilimsel olarak doğru olmayan yargılar oldukları için bunlar birer “olumsuz tutum” olarak kabul edilmiştir.⁴ Sormaca maddelerinin karşısına konan seçeneklerden “Katılıyorum” seçeneğini işaretleyen öğrenciler “bilgisiz” ve buna bağlı olarak da “olumsuz tutum sahibi” olarak kabul edilmiş; “Kararsızım” seçeneğini işaretleyen öğrenciler “olumsuz bir tutum” sergilemedikleri hâlde “bilgisiz” olarak kabul edilmiş ve “Katılmıyorum” seçeneğini işaretleyenler de bu konuda “bilgili” veya en azından “bilinçli” olarak kabul edilmiştir.

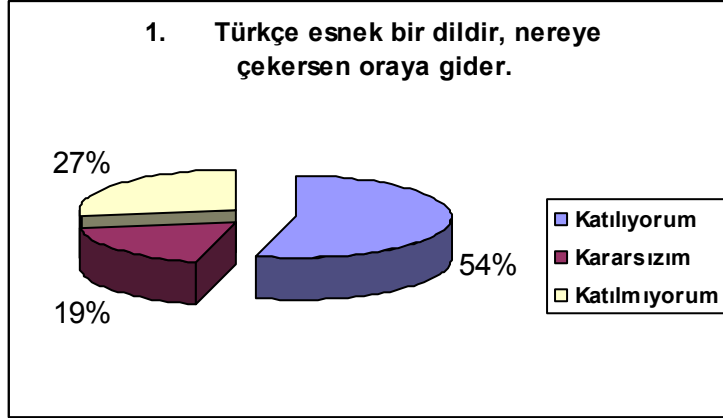
309 öğrenciden oluşan örneklem üzerinden alınan veriler SPSS ve Excel programları yardımıyla işlenmiş ve olumsuz tutumlarının oranı tespit edilmeye çalışılmıştır.⁵

⁴ Bu seçim elbette ki öznelidir. Bunlara eklenebilecek daha başka yargılar olabileceği gibi bunlardan itiraz edilebilecekler de çıkabilir. Çalışmada her biri ayrı bir tez konusu olabilecek bu yargıların doğruluğu ispatlanmaya çalışılmamıştır. Gösterilen kaynaklardan hareketle yargıların yanlış olduğu gösterilmiştir. Bu çalışmayla öğrencilerin bu yargılar karşısındaki tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla, bu sormacayla bir “*ana dili tutum ölçeği*” denemesi yapılmıştır.

⁵ Sormacadan elde edilen verilerin SPSS ve Excel programlarında değerlendirilmesi ve bunların grafiğe dökülmesi Vedat M. İnce tarafından yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

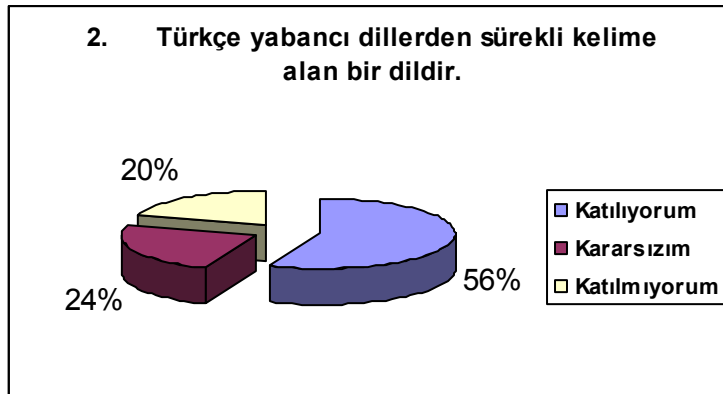
1. **“Türkçe esnek bir dildir, nereye çekersen oraya gider.”** önermesine 309 öğrenciden “Katılıyorum” diyenlerin sayısı 167, “Kararsızım” diyenlerin sayısı 59, “Katılmıyorum” diyenlerin sayısı ise 83’tür.

Öğrencilerin % 54’ü Türkçenin esnek bir dil olduğunu düşünmektedir. Olumsuz bir tutum nedeniyle olmasa da bilgi yetersizliğinden dolayı öğrencilerin % 19’u da bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Öğrencilerin tamamı göz önüne alınca bu oran toplamda %73’ü bulmaktadır. Dolayısıyla 309 öğrenciden 226’sının bu konuda “bilgisiz” ve “olumsuz tutum” sahibi oldukları görülmektedir.

Sadece insanın duygu ve düşüncelerini karşı tarafa ileten temel iletişim aracı olan dili, iletişim amacıyla kullanan insan olduğuna göre bu sistemin (dil) niteliği insanın onu kullanımına bağlı olmaktadır. Dolayısıyla dünyadaki hiçbir dil için “Esnek bir dildir.” ifadesi kullanılmayacağı gibi Türkçe için de kullanılmamalıdır; ancak bu yargının doğruluğuna olan inancın Türkler arasında yaygın olmasının temel iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi iletişim öğelerindeki sorundan kaynaklanan nedenler, diğeri de sosyo-ekonomik temelli psikolojik nedenlerdir (Karataş 2010: 81-99). Bu nedenle Türkçenin esnek bir dil olduğunu” düşünmek “olumsuz bir tutum”dur.

2. **“Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir.”** önermesine “Katılıyorum” diyenlerin sayısı 173, “Kararsızım” diyenlerin sayısı 74, “Katılmıyorum” diyenlerin sayısı ise 62’dir.

Turkish Studies

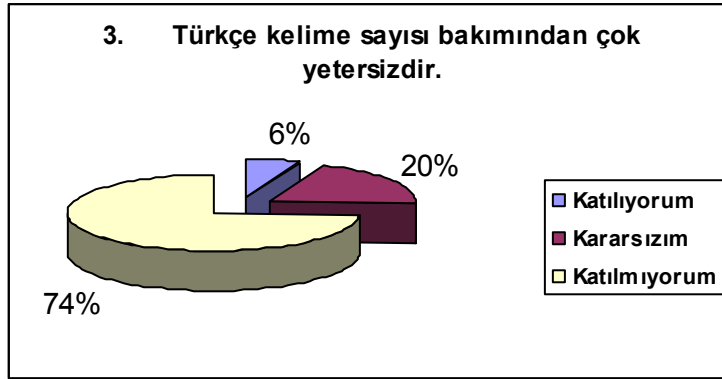
Öğrencilerin % 56'sı Türkçenin yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dil olduğunu düşünmektedir. Olumsuz tutum nedeniyle olmasa da bilgi yetersizliği nedeniyle öğrencilerin % 24'ü de bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Öğrencilerin tamamı göz önüne alınca bu oran toplamda %80'i bulmaktadır. Dolayısıyla 309 öğrenciden 247'sinin bu konuda "bilgisiz" ve "olumsuz tutum" sahibi oldukları görülmektedir.

"Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir." önermesi ile 8. maddedeki "Türkçe dünya dillerine kelime veremeyen bir dildir." önermesi birbirlerinin karşıtı olarak bu sormacaya konmuştur. Bu maddede etkisi ölçülen "sürekli kelime alan" ifadesidir.

Diller, konuşurları olan toplulukların yaşadıkları coğrafya ve iklim, etkileşim içinde buldukları topluluklar, "yöneten" veya "yönetilen" ve "üreten" veya "tüketen" olma durumlarına göre şekillenirler. Dildeki her kelime bir "bilgi" olduğuna göre dillerdeki kelimeler onu kullanan toplumun bilgi birikimi ile birlikte, geçmişte bir şekilde etkileşim içinde oldukları toplumları da gösterirler. Bundan dolayı, dünyada farklı topluluklarla komşuluk içerisinde yaşayan her toplumun dilinde komşularından alıntılardıkları "bilgiler" vardır (Karaağaç 2002: 97-109).

Çeşitli çalışmalarda⁶ bu durumun "güçlüden" "zayıfa", "yönetenden" "yönetilene", "üretenden" "üretilene" doğru bir bilgi (dil unsuru) alışverişi olduğu ifade edilmektedir. Türk Dil Kurumunun genel ağ sayfasındaki "Güncel Türkçe Sözlük"te Türkçe kelimelerin oranının % 76.28 olduğu, alıntı kelimelerin ise % 23.72 olduğu kaydedilmiştir (Durmuş: 2004: 18). Dolayısıyla, Türkçenin yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dil olduğunu düşünmek "olumsuz bir tutum"dur.

3. "Türkçe kelime sayısı bakımından çok yetersizdir." önermesine "Katılıyorum" diyenlerin sayısı 19, "Kararsızım" diyenlerin sayısı 61, "Katılmıyorum" diyenlerin sayısı ise 229'dur.

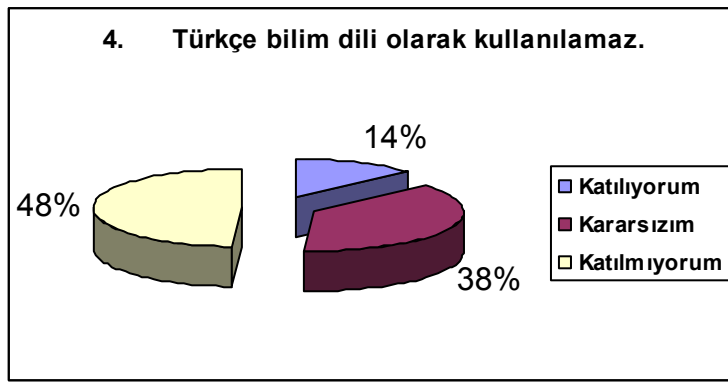

Öğrencilerin % 74'ü Türkçenin kelime sayısı bakımından çok yetersiz olduğu fikrine katılmamaktadır. Öğrencilerin sadece % 6'sı Türkçenin kelime sayısı bakımından çok yetersiz olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla tamamı göz önüne alınca öğrencilerin % 20'si de bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Bu oranlara bakıldığında toplamda 309 öğrenciden sadece 26'sının bu konuda "bilgisiz" ve "olumsuz tutuma" sahip oldukları görülmektedir.

⁶ Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Karaağaç. (2002); Johanson (2007), s. 25-28; Eker (2005); Develi (2006), s. 115-150; Durmuş (2004), Buran (2001), Aksoy (1973), Aksan (2005), Böler (2008); Korkmaz (1995).

Bir topluluğun bilgi seviyesi o toplumun sözlüğündeki kelimeler kadardır. Binlerce yıllık bir tarihi olan, tarihî genişliği 12 milyon km²'yi bulan, çok farklı topluluklarla çeşitli nedenlerle ilişki kuran ve tarih boyunca kurduğu devletlerle sınırları içerisindeki toplulukları yöneten Türk milletinin bilgi birikim, dolayısıyla da kelime sayısı hiç de zannedildiği kadar az olmadığı çeşitli çalışmalarda dile getirilmiştir (örn. Aksan 1996, 2001). “Türkçe, söz varlığı bakımından yoksul değildir. Çünkü insan aklının yarattığı, ortaya koyduğu her kavramın Türkçede ya bir karşılığı vardır ya da bu karşılığın üretilmesi mümkündür.” (Eker 2005: 97) Örneğin, Türk Dil Kurumunun genel ağ adresindeki sözlüklerden sadece biri olan *Büyük Türkçe Sözlük*'te söz, deyim, terim ve ad olmak üzere toplam 616.767 söz varlığı bulunmaktadır. Dolayısıyla, Türkçenin kelime sayısı bakımından çok yetersiz olduğunu düşünmek “olumsuz bir tutum”dur.

4. “*Türkçe bilim dili olarak kullanılamaz.*” önermesine “Katılıyorum” diyenlerin sayısı 42, “Kararsızım” diyenlerin sayısı 116, “Katılmıyorum” diyenlerin sayısı ise 151’dir.

Öğrencilerin % 48’i Türkçenin bilim dili olarak kullanılamayacağı fikrine katılmamaktadır. Sadece % 14’lük bir grup Türkçenin bilim dili olarak kullanılamayacağını kabul etmektedir. Öğrencilerin % 38’i de bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Bu oranlara bakıldığında toplamda 309 öğrenciden 151’inin (% 52’si) bu konuda “bilgisiz” ve “olumsuz tutuma” sahip oldukları görülmektedir.

Bilim dili, farklı açılardan değerlendirilebilecek bir kavramdır. Bu nedenle, “bilim dili” ifadesinden çok farklı bilgiler anlaşılabilir.

“Kültürel açıdan bilim dili, bilim ve uygarlık tarihi ile yakından ilişkili bir olguya işaret eder. Büyük medeniyetler birden fazla ulusun bilgi, görgü, duygu ve duyuş birikiminin sistemli bir ‘terkip’ haline gelmesiyle oluşur. Bunun doğal sonucu olarak medeniyetlerde birden fazla ad verme kaynağı, yani birden fazla dil yer alır. Medeniyetlerin en büyük zenginliklerinden biri de bu süreçte oluşturdukları kavram dünyasıdır. Bununla birlikte bilimsel kavram dünyasını ifade etmek için seçilen, daha doğrusu tarihî ve siyasî nedenlerin seçimini zorunlu kıldığı bir “anadil”, medeniyetlerin “bilim dili” olarak anılır. Aslında hiçbir dil, var oluşu ya da dilsel gücü itibarıyla bir bilim dili sıfatını alamaz. Bir dili “bilim dili” yapan şey, o dili konuşan ulusun sahip olduğu siyasî, ekonomik, dinsel ve bazen de bunların hepsinin toplam olan bir güçtür. Bu güç sayesinde o dili, sadece “anadil” olarak konuşanlar değil, aynı medeniyet dairesi içinde yer alan diğer uluslar da bilimsel faaliyetlerinde kullanır ve işlerler.” (Akşehirli 2008: 1)

Türkçenin kelime sayısı bakımından özellikle Batı dilleri karşısında çok yetersiz olduğu düşüncesinin, toplumumuzda günde 200-300 kelimeyi geçmeyen kelime hazinesi ile konuşan

insanlar tarafından ifade edilmesi pek yaygındır. Bunun temel iki nedeni vardır: Birincisi bilgi yetersizliği, ikincisi ise olumsuz kimlik duygusudur.

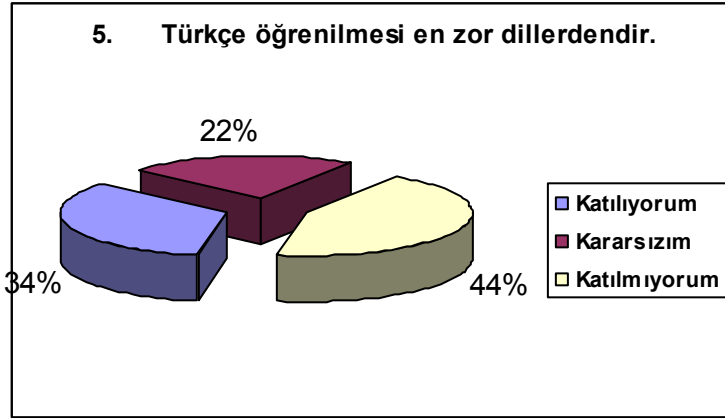
Bilim dili⁷ ve Türkçenin bilim dili olma özelliğiyle ilgili yapılan çalışmalara göre⁸, özellikle “terim” konusunda önemli sıkıntılar olmasına rağmen (Akşehirli 2008: 209-211), binlerce yıllık tarihi boyunca ve bugün 21. yüzyılının teknoloji çağında her türlü bilgi konusunda “bilgi aktarımı” sağlayıcı bir güçte olan veya en azından türetme gücündeki mükemmellikle bu imkâna sahip olan Türkçe, tarih boyunca olduğu gibi bugün de bilim dili olarak bütün Türk dünyasında kullanılmaktadır. Ayrıca, Türk Dil Kurumunun genel ağ sayfasında bulunan Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü’nde yer alan terim sözlüklerinde 185.332 terim bulunduğu kaydedilmiştir.

Ayrıca, önemli Türk mantıkçılarından Prof. Dr. Nusret Hızır, Nurullah Ataç ile ilgili şu sözlerinde Türkçe ve mantık ilişkisine dikkat çeker:

“...Ataç, dünya dilleri arasında mantıksal bakımdan en yetkin yapıda kurulmuş dillerden birinin Türkçe olduğunun ayırdına varan ve bunu kanıtlayan bir kişidir. Ataç’ın dil devrimi, dilin özleşmesi, arı dil üzerindeki çalışmaları üzerine kendisi ve başkaları tarafından çok çok yazılmış, söylenmiş ve bu alanlarda öne sürülen bütün nedenler doğrudur. Fakat şu neden vardır: Ataç’a göre, Türk dili sözdizim (sentaks) bakımından mantık kurallarına vurulduğunda en yetkin dillerin başında gelir. (...) İşte bu düşüncesi bana, Ataç’ın hiç de küçümsenmeyecek bir dil mantıkçısı olduğunu dedirtiyor. Bilindiği gibi mantık, bir bakıma düşüncenin, yani aklın tutarlılığını gösteren bir dilden başka bir şey değildir.” (Dündar 2003)

Bu bilgiler dolayısıyla, Türkçenin bilim dili olarak kullanılamayacağını düşünmek “olumsuz bir tutumdur.”

5. “Türkçe öğrenilmesi en zor dillerdendir.” önermesine “Katılıyorum” diyenlerin sayısı 106, “Kararsızım” diyenlerin sayısı 68, “Katılmıyorum” diyenlerin sayısı ise 135’tir.

Öğrencilerin % 44’ü Türkçenin öğrenilmesi en zor dillerden olduğu fikrine katılmamaktadır. % 34’lük bir grup Türkçenin öğrenilmesi en zor dillerden olduğu fikrini kabul etmektedir. Öğrencilerin % 22’si ise bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Bu

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Köksal (2003:197-203)

⁸ Bazıları: Tekeli (1978: 205-232), Kahya (1978: 233-324), Sayılı (1978: 325-590), Sinanoğlu (1978: 1-6), Sinanoğlu (2002), Gündoğan (1997),

oranlara bakıldığında toplamda 309 öğrenciden 174'ünün bu konuda “bilgisiz” ve “olumsuz tutum” sahibi oldukları görülmektedir.

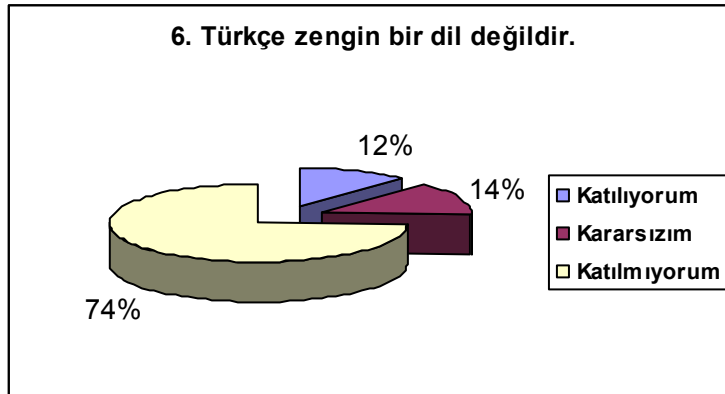
Öncelikle “dil öğrenimi” konusunda neyin kastedildiğinin belirlenmesi gerekir. “Çocukların ana dili ediniminden sonra başlayan ana dili öğrenme süreci mi, yoksa yabancı bir dil olarak Türkçenin öğrenim süreci mi?”

Farklı ana dillere sahip bebekler arasında bir bebeğin ana dilini edinmeye başladıktan ana dilinin ayrıntılarını öğrenmeye başladığı döneme kadar olan sürecin o dile ilgili olup olmadığına dair sadece bir araştırmaya rastlanmıştır. Uluslararası Çocuk Dili Araştırmaları Derneği'nin (International Association for the Study of Child Language) Almanya'nın başkenti Berlin'de yapılan ve yaklaşık 800 dilbilimcinin katıldığı 10. kongresinde sunulan bildirimlerden hareketle, Alman dilbilimci Prof. Dr. Giesela Klan-Delius şu tespiti yapmıştır:

“Ana dillerini en erken yaşta öğrenen çocuklar Türk çocuklarıdır. Türk çocuklar 2-3 yaşlarına geldiklerinde dilbilgisi kurallarına uygun konuşabilmesi, Türkçenin şahıs ve zaman belirleyen eklerinin düzenli olması, bunun da lego taşlarının yan yana dizilmesi gibi sistematik ve kolay olduğunu gösteriyor.” Aynı habere göre, “Arapça konuşulan ülkelerde çocukların ana dillerini dil bilgisi açısından doğru konuşmalarının yaklaşık 12 yıl sürdüğü, Alman çocuklarının da ancak 4-5 yaşları arasında temel dil bilgisi kurallarına hakim olabildikleri kaydedildi.”⁹

Bu araştırma tek başına yetersiz olsa da Türkçenin yapısı ile öğrenme süreci arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Bununla birlikte, “zor” veya “kolay” öğrenme daha çok yabancı dil olarak Türkçenin öğrenilmesi konusundaki hükümlerdir. Bilgilerin öğrenilmesinde “zor” veya “kolay” gibi yargılar nesnel değil, görecelidir; çünkü hedef dilin (öğrenilmek istenen dil) özelliklerinin dışında, yabancı dilin ana dilinin ailesinden olup olmadığı, öğrencilerin kişisel algı, tutum ve farklılıkları; öğrenme ortamı vb. daha birçok neden hedef dilin öğrenilmesini zorlaştıracak etkenlerdir. Bununla birlikte, kolaylık veya zorluk dilin katmanlarına göre de değişebilir. Örneğin Türkçenin şekil bilgisi kolay öğrenilebilirken anlam bilgisi ise çok zor öğrenilebilmektedir. Sonuç olarak, Türkçenin yapısındaki kurallılık göz önüne alındığında, genel bir yargıyla Türkçenin öğrenilmesi en zor dillerden biri olduğunu düşünmek “olumsuz bir tutum”dur.

6. “*Türkçe zengin bir dil değildir.*” önermesine “Katılıyorum” diyenlerin sayısı 37, “Kararsızım” diyenlerin sayısı 43, “Katılmıyorum” diyenlerin sayısı ise 229’dur.

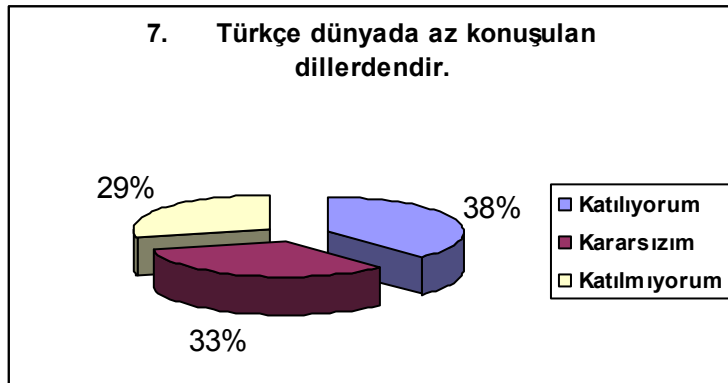

⁹ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=337914>

Öğrencilerin % 74'ü Türkçenin zengin bir dil olmadığı düşüncesine katılmamaktadır. Ancak % 12'lik grup Türkçenin zengin bir dil olmadığı fikrini kabul etmektedir. Öğrencilerin % 14'ü ise bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Bu oranlara bakıldığında toplamda 309 öğrenciden 26'sının bu konuda “bilgisiz” ve “olumsuz tutum” sahibi oldukları görülmektedir.

Dillerin karşılaştırılması, dillerin zenginliği ve fakirliği durumunun tartışılması sonucunu doğurmuştur. Aslında, yeryüzündeki tüm diller, o dilleri konuşan insanların ihtiyaçlarının belirlediği toplumsal yaşayışlarındaki dünyayı algılamalarının sonucunda, nesne ve hareketleri farklı seslerle sembolleştirip ifade etmeleriyle oluştuğu için dil bilimi açısından “zengin” ya da “fakir” diller diye bir ayırım yapılamaz; ancak “zenginlik” kavramıyla bir diğer dile üstünlüğü değil, örneğin Türkçenin kendi içindeki varlık (kelime, ifade yeterliliği, yapım sisteminin çeşitliliği, yapım eklerinin çokluğu ya da kurallılık vb.) gücünü kastederek Türkçe için rahatlıkla “zengin bir dil” tanımı yapılabilir. Ayrıca, her dil onu kullanan toplumun dünyayı algılayış ve bölümleyiş biçimi olduğuna göre, örneğin renk adları, akrabalık adları, yapım eki sayısı gibi belli alanları ölçü olarak kabul edersek “zenginlik” ifadesini ölçülebilir bir ifadeye dönüştürebiliriz. Bu anlamda Türkçenin söz varlığı¹⁰ akrabalık adları (Li 1999), renk adları (Cırtautas 1991), yapım eki sayısı (Korkmaz 2003), kelime sayısı, deyim ve atasözü sayısı¹¹ bakımından çok zengin bir dil olduğu birçok çalışmayla¹² kanıtlanmıştır. Dolayısıyla, Türkçenin zengin bir dil olmadığını düşünmek “olumsuz bir tutum”dur.

7. “*Türkçe dünyada az konuşulan dillerdendir.*” önermesine “Katılıyorum” diyenlerin sayısı 117, “Kararsızım” diyenlerin sayısı 103, “Katılmıyorum” diyenlerin sayısı ise 89’dur.

Öğrencilerin % 38'i Türkçenin dünyada az konuşulan bir dil olduğunu düşünmektedir. Olumsuz bir tutum nedeniyle olmasa da bilgi yetersizliği nedeniyle öğrencilerin % 33'ü de bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Öğrencilerin tamamı göz önüne alınca bu oran

¹⁰ Türkçenin lehçeleri hariç, Türkiye Türkçesine ait *Büyük Türkçe Sözlük*'te 616.467 söz, *Türkiye Türkçesinin Ağızları Sözlüğü*'nde ise 232.000 söz bulunduğu kaydedilmektedir: www.tdk.gov.tr. Ayrıca bkz. 3., 4. ve 6. maddeler.

¹¹ TDK'nin genel ağ sayfasında bulunan *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*'nde 2.396 atasözü, 11.209 deyim bulunduğu kaydedilmektedir.

¹² Bazıları: Aksan (2001), Eker, (2005), Develi, (2006).

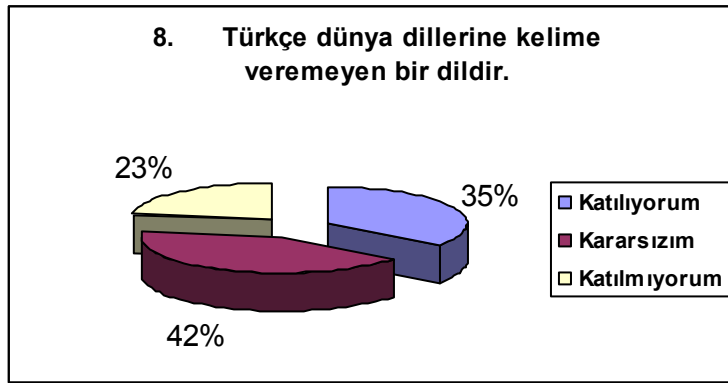
toplamda %71'i bulmaktadır. Dolayısıyla 309 öğrenciden 220'sinin bu konuda "bilgisiz" ve "olumsuz tutum" sahibi oldukları görülmektedir.

Dünyada konuşulan ana diller sıralamasında 220 milyon konuşuruyla beşinci dil olarak değerlendirilen¹³ Türkçenin yaygınlığı konusunda şu bilgi verilmektedir:

"Türkçe, bugün resmî dil, azınlık dili ve göçmen dili statüsüyle dünyanın beş kıtasına yayılmış olan değişik ülke ve bölgelerde konuşma-iletişim, yazı-edebiyat ve sözlü-görüntülü yayın dili olarak kullanılmaktadır. Bugün Türklerin, yani Türkçenin yayıldığı coğrafyanın 12 milyon km² genişliğinde olduğu belirlenmiştir." (Özkan 2003: 286).

Türkçenin yabancı dil olarak, yani farklı dilleri konuşanların "ortak iletişim dili" olarak kaç kişi tarafından kullanıldığı bilinmemektedir. Dolayısıyla, Türkçenin dünyada az konuşulan dillerden olduğunu düşünmek "olumsuz bir tutum"dur.

8. "Türkçe dünya dillerine kelime veremeyen bir dildir." önermesine "Katılıyorum" diyenlerin sayısı 109, "Kararsızım" diyenlerin sayısı 130, "Katılmıyorum" diyenlerin sayısı ise 70'tir.

Öğrencilerin % 35'i Türkçenin dünya dillerine kelime veremeyen bir dil olduğunu düşünmektedir. Bilgi yetersizliği nedeniyle öğrencilerin % 42'si de bu yargı karşısında kararsız olduklarını ifade etmektedir. Öğrencilerin tamamı göz önüne alınca bu oran toplamda % 77'yi bulmaktadır. Dolayısıyla 309 öğrenciden 239'unun bu konuda "bilgisiz" ve "olumsuz tutum" sahibi oldukları görülmektedir.

2. maddede de ifade edildiği gibi, bu madde "Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir." önermesi ile birbirlerinin karşıtı olarak bu sormacaya konmuştur. Nitekim çıkan sonuçlar birbirine çok yakın olmuştur: "Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir." önermesine "Katılıyorum" ve "Kararsızım" diyenlerin sayısı 247 iken, "Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir." önermesine "Katılıyorum" ve "Kararsızım" diyenlerin sayısı 239'dur. Dolayısıyla, bu seçenekleri seçen öğrenciler iki önerme karşısında da tutarlı davranmışlardır.

Diller arası alışveriş, o dilleri konuşan toplumların ilişkisiyle gerçekleşebilir. "Türkler, binlerce yıllık tarihleri boyunca çok farklı topluluklarla çeşitli nedenlerle (savaş, ticaret, evlilik vb.) etkileşim içinde olduklarından ve en önemlisi de "devlet sahibi olma", yani yönetim tecrübelerinden dolayı etkileşim içinde olduğu topluluklara yeni bilgiler öğretmiş, yani yeni kelimeler vermiştir. Bu "verintiler" sadece yoğurt, dolma, köşk gibi kelimelere indirgenecek kadar basit ve az değildir. "Geçmiş boyunca Çince'den Farsçaya, Arapçadan Macarcaya kadar pek çok

¹³ Akalın (E.T. 02.02.1011): www.tdk.gov.tr, Ayrıca konuyla ilgili bkz. Eker (2005: 59-92)

dille etkileşim içerisine girmiş olan Türk dilinin bir kolu olarak yalnızca Türkiye Türkçesinin dünya dillerine verdiği sözcüklerin sayısı 11 binin üzerindedir.”¹⁴ Ayrıca, İngilizcede 400 Türkçe sözcük bulunduğunu biliyoruz. Dolayısıyla, Türkçenin dünya dillerine kelime veremeyen bir dil olduğunu düşünmek “olumsuz bir tutum”dur.

Sonuç ve Öneriler

1. Sormaca maddelerine “Katılıyorum” veya “Kararsızım” diyenlerin sayısı ve oranı maddelere göre şu şekildedir:¹⁵

Madde	309 Öğrenciden	Oran
1. Türkçe esnek bir dildir, nereye çekersen oraya gider.	226	%73
2. Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir.	247	%80
3. Türkçe kelime sayısı bakımından çok yetersizdir.	80	%26
4. Türkçe bilim dili olarak kullanılamaz.	158	%52
5. Türkçe öğrenilmesi en zor dillerdendir.	174	%56
6. Türkçe zengin bir dil değildir.	80	%26
7. Türkçe dünyada az konuşulan dillerdendir.	220	%71
8. Türkçe dünya dillerine kelime veremeyen bir dildir.	239	%77

2. Sormacaya katılan öğrencilerin, en yüksek oranda “olumsuz tutum” sahibi oldukları madde, “Türkçe yabancı dillerden sürekli kelime alan bir dildir.” yargısı (% 80); en düşük oranda “olumsuz tutum” sahibi oldukları maddeler ise “Türkçe kelime sayısı bakımından çok yetersizdir.” (% 26) ve “Türkçe zengin bir dil değildir.” (% 26) olmuştur. Bu sonuçlar bize Türkiye’de eğitim gören öğrencilerin önemli bir kısmının ana dilleri Türkçe hakkında “olumsuz tutum” sahibi olarak üniversiteye geldiği görülmektedir.

3. Ana dili öğreniminin bir ömür sürdüğü göz önüne alındığında, üniversitelerdeki zorunlu Türk Dili dersinin “vazgeçilemez” bir ders olduğu düşünülmektedir; ancak bu dersin yukarıda sıralanan birçok sorunu bulunmaktadır. Program, yetişmiş öğretim elemanı, araç-gereç gibi sorunların her biri bir an önce çözümlenmelidir. Bununla birlikte, uyguladığımız sormacayla, öz güven ve öz saygı eksikliklerinin Türkçe konusunda da görüldüğü tespit edilmiştir. Bu nedenle, Türk dili dersinin bu temel sorunun giderilmesinde çok önemli bir görevi olduğu düşünülmektedir.

¹⁴ Akalın (E.T. 2011). Ayrıntılı bilgi için bkz. Hz. Karaağaç (2004), Karaağaç (2008), Eker, (2005), Develi (2006).

¹⁵ Bu sormaca elbette bazı açılardan eksiklikler taşıyor olabilir. Örneğin, üniversiteye yeni gelmiş 1. sınıf olan ve Türk Dili I dersini hiç almamış öğrencilere bizzat Türk Dili Okutmanı olarak tarafımdan uygulanmıştır. Dolayısıyla bir “Türk Dili Hocası” tarafından uygulandığı için öğrenciler olumlu cevap verme, yani “katılmıyorum” seçeneğini işaretleme eğilimde olmuş olabilirler. Ayrıca, her maddenin olumsuz bir yargıdan oluşması yine öğrencilerin özellikle 3. maddeden sonra seçenekleri işaretleme dağılımını etkilemiş olabilir. Bununla birlikte, örneklemin meslek yüksekokulu öğrencilerinden seçilmesi de eleştirilebilir. Son olarak, örnekleminizi oluşturan 309 öğrenciden hareketle bir genelleme yapılamayacağı söylenebilir. Bunların hepsi haklı eleştirilerdir. Yukarıda söylediğimiz gibi, biz bir “*ana dili tutum ölçeği*” geliştirmeye çalıştık. Gelecek eleştiriler doğrultusunda, sormaca en mükemmel hâliyle daha geniş ve nitelik olarak birbirinden farklı kitlelere tekrar uygulanacaktır.

4. Bu sormaca çalışması, bir “**ana dili tutum ölçeği**” denemesidir. Bu çalışma, genişletilerek “mükemmel” bir “**ana dili tutum ölçeği**” hazırlanmalı ve tüm üniversitelerdeki Türk Dili Bölümleri tarafından uygulanmalıdır. Sonuçlara göre “millî” eğitimimiz bütünüyle gözden geçirilmelidir.

Çalışmamızın temel konusu olmamakla birlikte, sonuçlar bize; genel amaçlarından birincisi, “Türk millî eğitiminin genel amacı, “*Türk milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa’da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâki, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; insan haklarına ve Anayasa’nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek*”¹⁶ olan Türk “millî” eğitiminin, genel amacında belirttiği “*Türk milletinin millî, ahlâki, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren*” öğrenciler yetiştiremediğini göstermektedir.

5. Türk Dili dersiyle ilgili sorunlar nedeniyle, “*Üniversitelerde okutulacak Türk Dili derslerinin amacı: Yüksek öğrenimini tamamlamış olan her gence, ana dilinin yapı ve işleyiş özelliklerini gereğince kavrayabilmek; dil-düşünce bağlantısı açısından, yazılı ve sözlü ifade vasıtası olarak, Türkçe’yi doğru ve güzel kullanabilme yeteneği kazandırabilmek; öğretimde birleştirici ve bütünleştirici bir dili hakim kılmak ve ana dili şuuruna sahip gençler yetiştirmektir.*” şeklinde “Çerçeve Programı”nda belirtilen amaca uygun bir eğitim verilemediği düşüncesine varılmıştır.

6. Dil öğreniminde, hedef dile yönelik tutumlar ile başarı arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle, hedef dil öğrencinin ana dili olsa dahi, ana diline karşı “olumsuz tutum” sahibi olarak üniversiteye gelen bir öğrenciye “Türk Dili” okutmanlarının haftada iki saatte Türkçeyle ilgili öğretebilecekleri bilgiler çok sınırlı olacaktır.

7. Sormaca sonuçları göz önüne alındığında, üniversitelerdeki zorunlu “Türk Dili” derslerinde temel hedefler şunlar olmalıdır:

a. Bilgilendirme: Öğrenciler; Türk, Türk kültürü ve Türkçe konularında, nitelikli okutmanlar tarafından, özellikle dilbilimden hareketle ve her türlü eğitim malzemesinden yararlanılarak eğitilmelidir. Bu eğitim sürecinde, sadece Türkçenin değil, hiçbir dilin esnek olamayacağı, Türkçenin yabancı dillerle sürekli bir alışveriş hâlinde olduğu, Türkçenin kelime sayısı bakımından bilim, kültür ve sanat üretme konusunda çok yeterli ve zengin bir dil olduğu, dünyada bugün en az yaklaşık 220 milyon Türk’ün ana dili olarak Türkçe konuştuğu vb. bilgiler konusunda çok iyi bilgilendirilmelidir.

b. Bilinçlendirme: Sadece bilginin verilmesi, örneğin Türkçenin kurallarının muntazam öğretilmesi yukarıda küçük bir örneği verilen sormacadan da anlaşıldığı gibi, öğrencilerimizin Türkçe konusunda “olumsuz tutum” sahibi olmalarını engellemediğine göre, en azından üniversitede gençler “Çerçeve Programı”da belirtildiği gibi “ana dili şuuruna sahip gençler” olarak yetiştirilmeye çalışılmalıdır. Elbette bu eğitim çok küçük yaşlarda verilmeye başlanmalıdır.

8. Sonuç olarak, günümüzde Türkçe ile ilgili en önemli sorun öğrencilerin, ana dilleri olan Türkçe konusunda olumsuz tutum sahibi olmasıdır. Öğrencilere uygulanan sormaca sonuçlarına göre, bu durumun en önemli nedeninin, üniversite öncesindeki yetersiz Türkçe eğitimi olduğu ve öğrencilerin sahip olduğu “olumsuz tutumlar”ın ortadan kaldırılmasının da üniversitelerde okutulan zorunlu “Türk Dili” dersinin temel hedefi olması gerektiği düşünülmektedir.

¹⁶ http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2006/takvim/egitim_sistemi.html

KAYNAKÇA

- AKALIN, Şükrü Haluk (E.T. 2011), “Türk Dili Dünya Dili”, www.tdk.gov.tr
- AKSAN, Doğan (1975), “Anadili”, Türk Dili Dergisi, S. 285, s. 423-434, Ankara.
- AKSAN, Doğan (1996), *Türkçenin Söz Varlığı*, Engin Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2000), *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2001), *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2005), *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSOY, Ömer Asım (1973), *Gelişen ve Özleşen Dilimiz*, TDK Yayınları, Ankara.
- AKŞEHİRLİ, Soner (2008), *Edebiyat Öğretiminde Terim Sorunu*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- AKTAŞ, Şerif (2005), *Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9. - 12. Sınıflar)*, MEB Yay. Ankara.
- BURAN, Ahmet (2001), “Yabancı Diller Karşısında Türkçe”, Türk Yurdu, Türkçeye Saygı, C. 21, S. 162-163, s.79.
- CIRTAUTAS Ilse Laude (1961). *Der Gebrauch der Farbbezeichnungen in den Türkdialekten*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (2006), *Uygulamalı Türk Dili*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- DEVELİ, Hayati (2006), *Dil Doktoru*, 3F Yayınevi, İstanbul.
- DURMUŞ, Oğuzhan (2004), “Alıntı Kelimeler Bakımından Türkçe Sözlük”, Ankara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 26, Erzurum, s. 1-21.
- DURMUŞ, Oğuzhan; BÖLER, Tuncay (2008), “Türkçe Sözlük (TDK)’ten Hareketle 1944’ten 2005’e Dilimizdeki Batı Kökenli Sözcükler”, Ankara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 36, Erzurum, s. 49-63.
- DÜNDAR, Ali (2003), “Ataç’ı unutmadık!..”, *Türk Dili Dergisi*, Y. 16, C. 16, S. 95
- EKER, Süer (2005), *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara,
- GÖÇER, Ali (2009), “Türkiye’de Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Lise Öğrencilerinin Hedef Dile Karşı Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies*, C. 4/8, s. 1335-1350.
- GÜNDÖĞAN, Ali Osman (1997), “Bilim Dili Olarak Türkçe”, Bilim Dili Olarak Türkçe Konulu Panel (13.05.1997) Bildirisi, Ankara Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Ankara.
- İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5, 6-8. Sınıflar)*, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara, 2005.
- JOHANSON, Lars (2007), *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler* (Çev. Prof. Dr. Nurettin Demir), TDK Yayınları, Ankara.
- KAHYA, Esin (1978), “İki Osmanlıca Metinden Derlenmiş Anatomi ve Fizyoloji Terimleri”, *Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, TTK Yayınları, Ankara 233-269.

- KARAAĞAÇ, Günay (2002), *Dil, Tarih ve İnsan*, Akçağ Yayınları, İstanbul.
- KARAAĞAÇ, Günay (2008), *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- KARAAĞAÇ, Günay (Hz.), (2004), *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KARATAŞ, Mustafa (2010), “Türkçede İletişim Sorunları ve Nedenleri”, *TDAY Belleten* 2008/1, TDK Yayınları, s. 81-99.
- KORKMAZ, Zeynep (1995), “Batı Kaynaklı Yabancı Kelimeler ve Dilimiz Üzerindeki Etkileri”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yayınları, C. 1, Ankara, s. 948.
- KORKMAZ, Zeynep (1995), “Dilimizin Dünkü ve Bu Günkü Sorunları ve Çözüm Yolları”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yayınları, C. 1, Ankara, s. 868.
- KORKMAZ, Zeynep, (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.
- KÖKSAL, Aydın (2003), *Dil İle Ekin*, Toroslu Kitaplığı, İstanbul.
- Lİ, Yong-Song (1999), *Türk Dillerinde Akrabalık Adları*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 15, Yayımlayan: Mehmet Ölmez, Simurg Yayıncılık. İstanbul 1999.
- ÖZKAN, Nevzat (2003), *Türk Dilinin Yurtları*, Akçağ Yay., Ankara.
- PAKER, Turan(2006), “Ben ve Öteki Bağlamında İngiliz Dili ve Türk Dili Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Türk ve İngilizlere Bakışı”, <http://tpaker.pamukkale.edu.tr/articles/imgebilim.doc>
- SARIYEV, Bedri (2004), “Türkçe ve Satranç: Ortak Kurallar Üzerine”, *Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu (8-10 Mayıs 2002) Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Yayınları: 395, Ankara, s. 20-48.
- SAYILI, Aydın (1978), “Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe”, *Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, TTK Yayınları, Ankara, s. 325-599.
- SEZER, Ayhan (1998), *Word Power for Proficiency in English*, Hacettepe TAŞ Yayınları, Ankara, s. 57.
- SİNANOĞLU, Oktay (1978), “Uluslararası Bilim-Ulusal Eğitim Dili”, *Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, TTK Yayınları, Ankara, s. 1-5.
- SİNANOĞLU, Oktay (2003), *Bye Bye Türkçe*, Otopsi Yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, Sevim (1978), “Bilim Dillerinin Tarihsel Gelişimlerine Kısa Bir Bakış”, *Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara s.205-232.
- VURAL, Hanifi(2007), “Üniversitelerde Okutulan Türk Dili Dersi Üzerine”, *Türk Dili*, TDK Yayınları, s.496-503.
- YAPICI, Şenay; YAPICI, Mehmet (2004), “Ruh Sağlığı Yerinde İnsan”, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, C. 4, S. 2, s. (<http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=192>)

www.tdk.gov.tr(E.T. 06.02.2011)

www.meb.gov.tr (E.T. 06.02.2011)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013